

İlköğretim II. Kademe Öğrencileri İçin Çevre Okuryazarlık Ölçeği

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2026). İlköğretim II. Kademe Öğrencileri İçin Çevre Okuryazarlık Ölçeği. Turkish Psychological Scales. Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=23333>

Özet

İlköğretim II. Kademe Öğrencileri İçin **Çevre Okuryazarlığı Ölçeği**, 2014 yılında Yavuz, Balkan-Kıyıcı ve Atabek-Yiğit tarafından geliştirilmiş bir psikometrik araçtır. Ölçeğin temel amacı, ilköğretim ikinci kademe (ortaokul) öğrenim gören öğrencilerin çevreye yönelik tutumları ve çevre dostu davranışları ölçmektir. Geliştirme çalışması sonucunda ölçek, iki ana alt boyuttan oluşmaktadır: **Davranış** ve **Tutum**. Toplam 20 maddeden oluşan bu araç, 5'li **Likert Ölçeği** formatında derecelendirilmiştir ve yüksek düzeyde geçerlik ve güvenirlik kanıtları sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Çevre Okuryazarlığı, **Çevre Eğitimi**, Tutum, Davranış, İlköğretim İkinci Kademe, Ölçek Geliştirme, **Likert Ölçeği**.

Yazarlar

Merve Yavuz, Fatime Balkan-Kıyıcı, Emine Atabek-Yiğit.

Amaç

Ölçeğin temel amacı, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin (genellikle 5. sınıftan 8. sınıfa kadar) çevreye yönelik sahip oldukları okuryazarlık seviyesini, özellikle de bilişsel ve duyuşsal alanlardaki yeterliliklerini belirlemektir. Bu araç, öğrencilerin çevresel konulara ilişkin farkındalıkları, sorumluluk duyguları, tutumları ve bu tutumların günlük yaşamdaki somut davranışlarına nasıl dönüştüğünü ölçmek üzere tasarlanmıştır.

Geliştirme çalışması, eğitim bilimleri alanında çalışan araştırmacılara, çevre eğitimi programlarının etkililiğini değerlendirmede ve öğrencilerin çevresel yeterliliklerini nicel olarak ölçmede standart ve güvenilir bir araç sunmayı hedeflemektedir. Ölçek, özellikle Türkiye'deki ilköğretim müfredatına uygun olarak geliştirilmiştir.

Yapı

İlköğretim II. Kademe Öğrencileri İçin Çevre Okuryazarlığı Ölçeği, teorik çerçeveye uygun olarak iki temel alt boyuttan oluşan çok boyutlu bir yapı ölçmektedir. Bu alt boyutlar, bireylerin çevre okuryazarlığına oluşturan kritik bileşenleri temsil eder.

Tutum Boyutu (10 Madde): Öğrencilerin çevreye, çevre sorunlarına ve çevre koruma faaliyetlerine yönelik duygusal eğilimlerini, inançları ve değerlendirmelerini ölçer.

Davranış Boyutu (10 Madde): Öğrencilerin günlük yaşamda sergiledikleri, çevreye duyarlı

eylemleri ve pratik uygulamaları (örneğin, geri dönüşüm, enerji tasarrufu) ölçer.

Ölçek, toplam 20 maddeden oluşmakta olup, her bir alt boyut için 10 madde (10 madde) içermektedir. Bu iki faktörlü yapı, ölçeğin kavramsal olarak sağlam olduğunu ve çevre okuryazarlığının hem içsel (tutum) hem de dışsal (davranış) yönlerini kapsadığını göstermektedir.

Geçerlik

Ölçeğin yapı geçerliği, **Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)** ile test edilmiştir. Çalışmada, belirlenen iki faktörlü yapı (Tutum ve Davranış) veri setine ne kadar iyi uyum sağladığı incelenmiştir.

Sınırlanmadan yürütülen **doğrulayıcı faktör analizi (DFA)** sonucunda elde edilen uyum indeksi değerleri, ölçeğin kabul edilebilir ve iyi düzeyde uyum gösterdiğini kanıtlamaktadır. Elde edilen değerler şunlardır:

Ki-kare değeri (χ^2): 395.07 (N=401, sd=169, p= .00)

χ^2 / sd oranı: 2.33 (Bu değer 5'in altında olması iyi uyumu gösterir, 3'ün altında olması ise mükemmel uyum olarak kabul edilir.)

RMSEA (Kök Ortalama Kare Yaklaşım Hatası): 0.058 (0.06 veya altı mükemmel uyum demektir.)

RMR (Kök Ortalama Kare Kalıntı): 0.070

CFI (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi): 0.96

IFI (Artmış Uyum İndeksi): 0.96

NFI (Normleştirilmiş Uyum İndeksi): 0.92

RFI (Bağıl Uyum İndeksi): 0.91

NNFI (Normleştirilmiş Uyum İndeksi): 0.95

Bu indeksler, iki faktörlü modelin yapısal olarak güçlü olduğunu ve teorik beklentileri desteklediğini göstermektedir. Ayrıca, faktör yükleri Tutum boyutu için 0.29 ile 0.72, Davranış boyutu için ise 0.31 ile 0.72 aralığında değişmektedir. Bu yük değerleri, maddelerin ilgili faktörleri yeterince temsil ettiğini belirtmektedir.

Güvenirlilik

Ölçeğin iç tutarlılık güvenilirliği, **Cronbach Alfa Katsayısı** hesaplanarak belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar, ölçeğin psikometrik açıdan güvenilir olduğunu göstermektedir.

Hazırlanan ölçeğin güvenilirlik çalışması sonucunda, tüm ölçek için hesaplanan **Cronbach Alfa Katsayısı** 0.84 olarak bulunmuştur. Bu değer, sosyal bilimler araştırmalarında kabul edilebilir güvenilirlik sınırı olan 0.70'in oldukça üzerindedir ve ölçeğin yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip

olduğunu göstermektedir.

Alt boyutlar bazında madde-toplam korelasyonları da incelenmiştir. Madde-toplam korelasyonları, Davranış alt boyutu için 0.47 ile 0.71 ve Tutum alt boyutu için 0.52 ile 0.67 aralığında değişmektedir. Tüm bu korelasyon değerlerinin 0.30 değerinin üzerinde olması, maddelerin ait oldukları alt boyutun genelini temsil etme gücünün yüksek olduğunu ve ölçekten madde çıkarılması gerektiği bir durum olmadığını ortaya koymaktadır.

Faktör Analizi

Ölçeğin yapısal geçerliliği, iki alt boyuttan oluşan modelin doğrulanması amacıyla **Doğrulayıcı Faktör Analizi** (DFA) kullanılarak gerçekleştirilmiştir. DFA, ölçek geliştirme sürecinde teorik olarak belirlenen yapının ampirik verilerle uyumunu test etmede kritik bir rol oynamaktadır.

Analiz sonuçları, χ^2 / sd oranının 2.33 ve **RMSEA** değerinin 0.058 gibi mükemmel uyum sonuçlarına yakın değerler vermesiyle, iki faktörlü yapının geçerliliğini güçlü bir şekilde desteklemektedir. Uyum indekslerinin (CFI, IFI, NNFI) 0.95 ve üzeri olması, modelin veriye çok iyi uyum sağladığını ve ölçülen yapıların net bir şekilde ayrıştığını göstermektedir. Bu bulgular, Çevre Okuryazarlığı kavramının ilköğretim II. kademe öğrencileri bağlamında Tutum ve Davranış olarak iki farklı ancak ilişkili bileşenle ölçülebileceğini doğrulamaktadır.

Ölçme Aracı

Test Türü: Geliştirme (Ölçek Geliştirme Çalışması)

Format: 20 maddeden oluşan öz bildirim ölçeği.

Maddeler ve Alt Boyutlar: Toplam 20 madde ve 2 alt boyut (Davranış: 10 m, Tutum: 10 m).

Derecelendirme: 5'li **Likert** Tipi Ölçek (1= Kesinlikle katılmıyorum - 5= Kesinlikle katılıyorum).

Mevcut Diller: Türkçe.

Popülasyon Grubu: İlköğretim II. Kademe Öğrencileri (Ortaokul Öğrencileri).

Yaş Grubu: Genellikle 10-14 yaş aralığı.

Popülasyon Detayları: Geliştirme çalışması için kullanılan örneklem büyüklüğü N=401'dir.

Test Metodolojisi: Yapısal geçerliliği için **Doğrulayıcı Faktör Analizi** (DFA), güvenilirlik için **Cronbach Alfa Katsayıları** ve madde-toplam korelasyonları kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Psikometri, Çevresel Davranış, Çevresel Tutum, Uyum İndeksleri, **RMSEA**, Güvenilirlik, Geçerlilik.

Yazarlar

Sorumlu Yazar: Fatime Balkan-Kaycı

Yazar ORCID Tanımlama: Bilgi mevcut değildir.

İletişim Adresleri: fbalkan@sakarya.edu.tr

Kurum E-posta Adresleri: fbalkan@sakarya.edu.tr

İzinler, Ücret ve Test Yılı

Ölçek, 2014 yılında yayınlanmıştır. Ölçeğin kullanımı ve izinleri hakkında en güncel ve resmi bilgi için sorumlu yazar Fatime Balkan-Kaycı ile iletişime geçilmesi önerilir.

Ölçeğin orijinal makalesi ve detaylı bilgileri Sakarya University Journal of Education'da yayınlanmıştır. Ayrıca, ölçeğin orijinal PDF belgesi aşağıdaki adresten indirilebilir: [ilkogretim-ii-kademe-ogrencileri-icin-cevre-okuryazarligi-olcegi-toad.pdf](#)

Kaynaklar

Yavuz, M., Balkan-Kaycı, F. ve Atabek-Yiğit, E. (2014). İlköğretim II. Kademe Öğrencileri İçin Çevre Okuryazarlığı Ölçeği: Ölçek geliştirme geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Sakarya University Journal of Education*, 4(3), 40-53.

Makalenin orijinal linki: suje.sakarya.edu.tr

İlköğretim II. Kademe Öğrencileri İçin Çevre Okuryazarlığı Ölçeği Maddeleri

ÖNEMLİ: Ölçek maddeleri kaynak içerikte sağlanmamıştır, yalnızca madde sayıları ve alt boyut isimleri mevcuttur. Maddelerin tamamı için referans makaleye başvurulmalıdır.

Davranış Boyutu: 10 madde

Tutum Boyutu: 10 madde

Derecelendirme:

Kesinlikle katılmıyorum

Katılmıyorum
Kararsızım
Katılıyorum
Kesinlikle katılıyorum

ARABPSYCHOLOGY.COM